

УДК 378.147:78

Цюряк І.О.
Роговська Є.В.

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-4369-9360>

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-9456-5480>

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД У ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ

А Розглядається значущість особистісного підходу фахової підготовки студентів-магістрів. Автор розкриває сутність понять «особистісний підхід», «індивідуально-творчі завдання», аналізує процес підготовки на кінцевому етапі навчання. Розглянуто шляхи вдосконалення диригентсько-хорової підготовки, види творчих завдань. Увагу зосереджено на тому, що при застосуванні особистісного підходу помітно підвищується фаховий рівень випускників. Для створення індивідуально-творчих завдань проаналізовано сучасні зразки виконання хорових творів.

Ключові слова: особистісний підхід; індивідуально-творчі завдання; диригентсько-хорова підготовка; фаховий рівень студентів-магістрів; сучасні хорові твори

Актуальність проблеми. Нині актуалізується проблема підвищення якості підготовки педагогічних кадрів мистецького спрямування, здатних формувати творчу особистість, яка активно навчатиметься й працюватиме у ХХІ столітті. Це процес складний і вимагає певного часу, але справа прискориться, якщо у закладах вищої освіти готуватимуть студентів до фахової діяльності за принципами особистісного підходу. Важливе місце у підготовці студентів-магістрів мистецької спеціалізації посідає процес самоствердження цілісної, освіченої, духовно багатой, інтелектуально зрілої, ініціативної, відповідальної особистості, спроможної до творчої самореалізації й розвитку інновацій музично-освітньої галузі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Сучасні вимоги до формування особистісного підходу окреслювали в своїх дослідженнях відомі вчені: К. Абульханова-Славська, В. Давидов, В. Євдокимов, В. Моляко, Л. Проколієнко. Питання необхідності особистісної орієнтації в навчально-виховному процесі неодноразово порушувалися у працях І. Кона, А. Петровського, Б. Федоришина. На теренах СНД дослідженням особистісно орієнтованої освіти опікуються Є. Бондаревська, В. Серіков, Є. Шиянов, В. Юдін, І. Якиманська. Питання педагогічної технології порушуються в роботах В. Андреева, В. Безпалька, Т. Ільїної, М. Кларіна, І. Лернера, Т. Назарової, Г. Селевка.

Основи техніки диригування висвітлюють праці багатьох провідних фахівців-хормейстерів (С. Казачкова, К. Кондрашина, М. Малько, Л. Маталаєва, І. Мусіна, К. Ольхова та ін.) Однак вони розраховані здебільшого на вдосконалення існуючих диригентських навичок. Інші роботи присвячені теоретичним і виконавським питанням диригентської підготовки (Ю. Алієв, Ф. Вейнгартнер, Т. Грум-Гржимай-

ло, М. Канерштейн та ін.). Окремі дослідження розкривають питання методики роботи над елементами хорової звучності з використанням творчих завдань (А. Єгоров, О. Іванов-Радкевич, К. Пігров, К. Птиця, Г. Рождественський, Б. Тевлін та ін.). В останні роки з'явилися дисертації з проблем розвитку професійно-особистісних якостей майбутніх педагогів-хормейстерів (І. Коваленко, М. Олійник, Л. Остапенко, Т. Смирнова, І. Шинтягіна та ін.).

Аналіз наукових праць вказаних авторів дає підстави для висновку про те, що опрацювання загальної проблеми вдосконалення диригентсько-хорової підготовки студентів-магістрів відбувається поза контекстом застосування особистісного підходу.

Необхідність подолання цих недоліків, а також недостатня теоретична й практична розробка питання зумовили **мету статті**, що полягає в теоретичному обґрунтуванні методики застосування особистісного підходу в процесі диригентсько-хорової підготовки студентів-магістрів.

Викладення основного матеріалу. Проблема застосування в системі освіти інноваційних технологій є однією з найактуальніших у ХХІ столітті. Це зумовлене переорієнтацією самого суспільства на розвиток людини, її особистісних, культурних, інтелектуальних якостей, тому що людина виступає в якості початку і кінцевою метою будь-якого проекту соціального розвитку. Реалізація цієї вимоги завжди залежала від специфіки педагогічної системи, значною мірою від викладача, його фахової компетентності та інших індивідуально-психологічних характеристик, а також від індивідуальних особливостей студента. Існує можливість урахувати індивідуальний розвиток кожного окремого студента-магістра. Для цього необхідно розробити класифікацію, створити діагностичний інструментарій,

скомплектувати різнорівневі завдання, що виявляють ступінь індивідуальних здібностей майбутнього фахівця.

Аналіз праць сучасних учених, таких, як М. Лапіна, В. Макарова, І. Пригожина, М. Кларіна, Ш. Ковач, Дж. Шумпер, Ю. Шарабчієва, Н. Юсуфбекова, що досліджували проблему інновацій, показує, що будь-яке нововведення є складним процесом. За своїм потенціалом нововведення поділяють на радикальні або базові (принципово нові технології, методи управління, види продукції), комбінаторні (використання різноманітних поєднань, конструктивних комбінацій елементів), модифікаційні (доповнення, поліпшення, зміна вихідних принципів і форм).

Індивідуалізація фахового розвитку сприяє формуванню індивідуального стилю навчальної діяльності. Основний ресурс для цього при засвоєнні студентами-магістрами базового змісту освіти – спроба знайти специфічні, неповторні, оптимальні засоби пристосування до навчальних ситуацій. При цьому індивідуалізація навчання не повинна бути спрямована на селекцію і добір найталановитіших студентів і надання їм сприятливих умов розвитку. Необхідно створити таке навчально-формувальне середовище, в якому магістри могли б розвивати свої здібності, захоплення, творчий потенціал, реалізувати потреби та інтереси. Відтак, до визначення освітнього середовища, зазначеного вище, варто додати: освітнє середовище складає сукупність зовнішніх умов, у яких відбувається повсякденна життєдіяльність індивіда, що аналізується з точки зору наявних у ній можливостей для формування його освіченості. Це поняття означає умови реалізації вказаного процесу в освітньому закладі та включення його в усю сукупність соціальних, культурних і предметних взаємозв'язків через творчу (інтегруючу) діяльність. Основне завдання полягає в самому розвитку особистості, що самоутверджується як людина і фахівець. А особистість у свою чергу повинна бути спрямована на реалізацію самоосвіти, самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самовизначення тощо. Бо це і є справжнє середовище і продукт саморозвитку людини.

Розглядаючи питання про якість диригентсько-хорової підготовки студентів-магістрів, необхідно враховувати, що найважливішою умовою є розвиток його пізнавальної активності, творчих задатків, обдарувань, критичного мислення в рамках індивідуальних можливостей і прагнень засобом особистісного підходу. Ф. Зіятдінова стверджує, що: «Професіоналізм учителя – це складна інтегральна якість, яка формується на основі його професійно-ціннісних орієнтувань і здатності до створення власної педагогічної концепції, до розвитку педагогічного мислення і педагогічної свідомості. Структуру професіоналізму складають гуманістична спрямованість, педагогічні знання, здібності, що ґрунтуються на інтелекті, творчості, загальній культурі вчителя» [3, с. 197].

Для майбутнього вчителя основними компонентами, що необхідні йому в успішній педагогічній діяльності є критичне мислення, самоаналіз, педагогічна свідомість, уміння

бачити неповноту своїх знань, достатній рівень компетентності, розуміння закономірностей педагогічного процесу, вміння вбачати недоліки його організації й пропонувати засоби їх усунення, знання психології міжособистісного спілкування, загальні соціальні настанови, що впливають на педагогічні стратегії і тактики педагога.

Нами були виокремлені педагогічні умови, що сприятимуть, на наш погляд, удосконаленню диригентсько-хорової підготовки студента-магістра, а саме: здатність створювати інноваційні підходи до організації педагогічного процесу; організація діалогової взаємодії в освітньому процесі; забезпечення психологічного комфорту студента на заняттях; диференційований підхід до активізації особистісних якостей майбутнього вчителя музики, їхньої корекції в умовах вишівського навчання; створення можливостей для художньо-творчої самореалізації, самовдосконалення, саморозвитку.

Щоб студенти-магістри змогли самостійно включитися у вирішення індивідуальних навчально-дослідних завдань із предметів диригентсько-хорового циклу необхідно, на нашу думку, підготувати їх, створивши певну базу суб'єктивного мислення, яка виявиться достатньою для сприйняття проблемних ситуацій. Тому пропонуємо, передусім, дати майбутнім фахівцям необхідний мінімум теоретичних знань із вищеназваних дисциплін у вигляді лекцій-бесід. Далі треба створити умови для усвідомленого застосування матеріалу попередніх лекцій-бесід за допомогою експрес-повідомлень, які готують самі студенти, що будуть представлені у вигляді самостійних розробок (відповідно до отриманих ними знань, умінь і суб'єктивних інтелектуальних можливостей) однієї з наступних послідовно викладених тем, паралельно опрацьовуючи проблемні питання. Важливо відмітити, що на цьому етапі диригентсько-хорової підготовки радимо не переносити всі знання в готовому вигляді, а надати можливість студентам самостійно формулювати закономірності хорового мистецтва, відтворюючи шляхи їхнього особистісного відкриття в цьому напрямку. При цьому намагатися розкрити внутрішні протиріччя, що виникають при їхньому вирішенні: критично міркувати вголос, об'єктивно коментувати наочний показ, самостійно аналізувати індивідуальне виконання хорового твору; висловлювати припущення щодо вибору засобів інтерпретації репертуару в хорі, обговорювати їх, спростовуючи можливі заперечення тощо. Це повинно послужити майбутнім фахівцям допомогою прослідкувати за діалектичним рухом особистісної думки, зробити їх співучасниками наукового пошуку.

Джерелом проблемності у даному випадку є протиріччя між великою кількістю можливих тлумачень авторського тексту хорового твору та прагненням знайти найвдаліше їх рішення. У ході міркувань щодо переконливих способів виконавських реалізацій партитури, створення певного художнього образу виникає ціла низка нових проблем. Це відбір засобів, що сприяють досягненню того чи іншого художньо-виразного ефекту; знаходження варіантів взає-

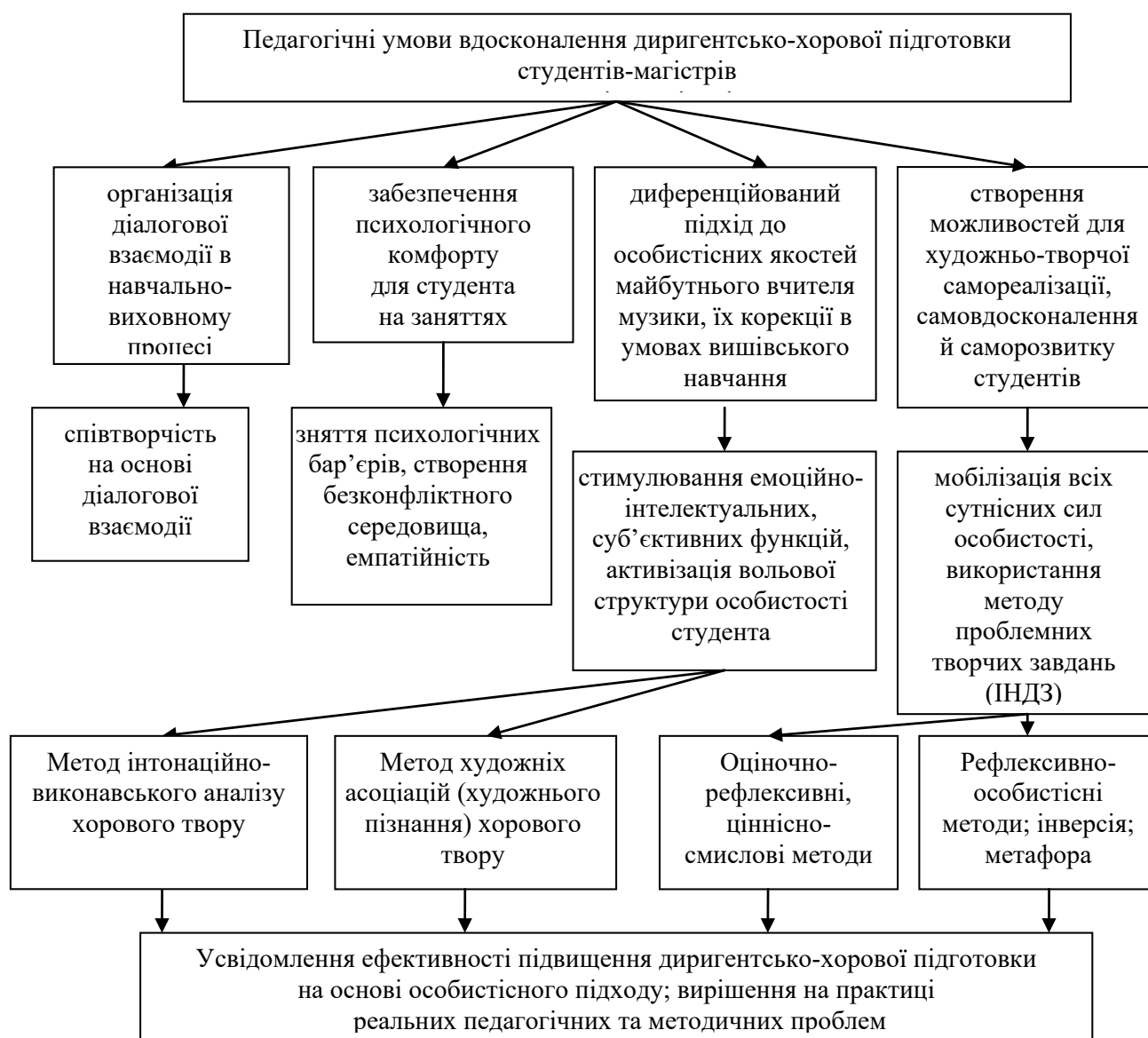
модії цих засобів; правильного співвідношення окремих розділів твору тощо. Проблемні ситуації, що виникають на заняттях із диригування, хорового класу, практикуму роботи з хором, спонукають до уважної роботи з текстом, пошуку виразних деталей глибшої оцінки характеру музики тощо. Допомогаючи студенту проникнути в образну систему хорового твору, педагог тим самим поглиблює його самостійне емоційне сприйняття, сприяє глибшому розумінню.

Визначивши проблему, педагог повинен разом зі студентом знайти можливості її вирішення, намагатися викрити протиріччя, що виникають, розмірковуючи вголос, а студент безпосередньо має брати участь у цьому процесі, даючи свої пропозиції, висловуючи припущення, спростовуючи можливі заперечення тощо. Використовуючи всі ці засоби й прийоми, спонукаємо магістрів слідувати за рухом думки до істини, тим самим допомагаємо у підготовці індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Означені нами етапи застосування проблемної ситуації на заняттях з предметів диригентсько-хорового циклу

мають на увазі не тільки когнітивні й практичні способи дій із боку студента, але й особистісний аспект, що включає в себе індивідуальні рішення проблемних завдань, зміну власної суб'єктивної позиції.

Ми намагалися здійснити це через виявлення у студентів суб'єктивних функцій, що сприяють наділенню особистісним змістом фахової підготовки, а саме: оцінювання, осмислювання, рефлексію при розучуванні хорового репертуару, значення якого містить у собі всю дієво-функціональну сферу особистості. Наше завдання полягало в тому, щоб цілеспрямовано організувати процес диригентсько-хорової підготовки студентів-магістрів і надати усвідомлення її значущості. Це проходило через послідовність указаних дій із боку студентів, які в свою чергу сприятимуть розвитку в них художньо-творчої самореалізації. Виокремлені нами педагогічні умови диригентсько-хорової підготовки студентів-магістрів на основі особистісного підходу, що є засобом підвищення її ефективності, представлені нами у вигляді *рис. 1*:

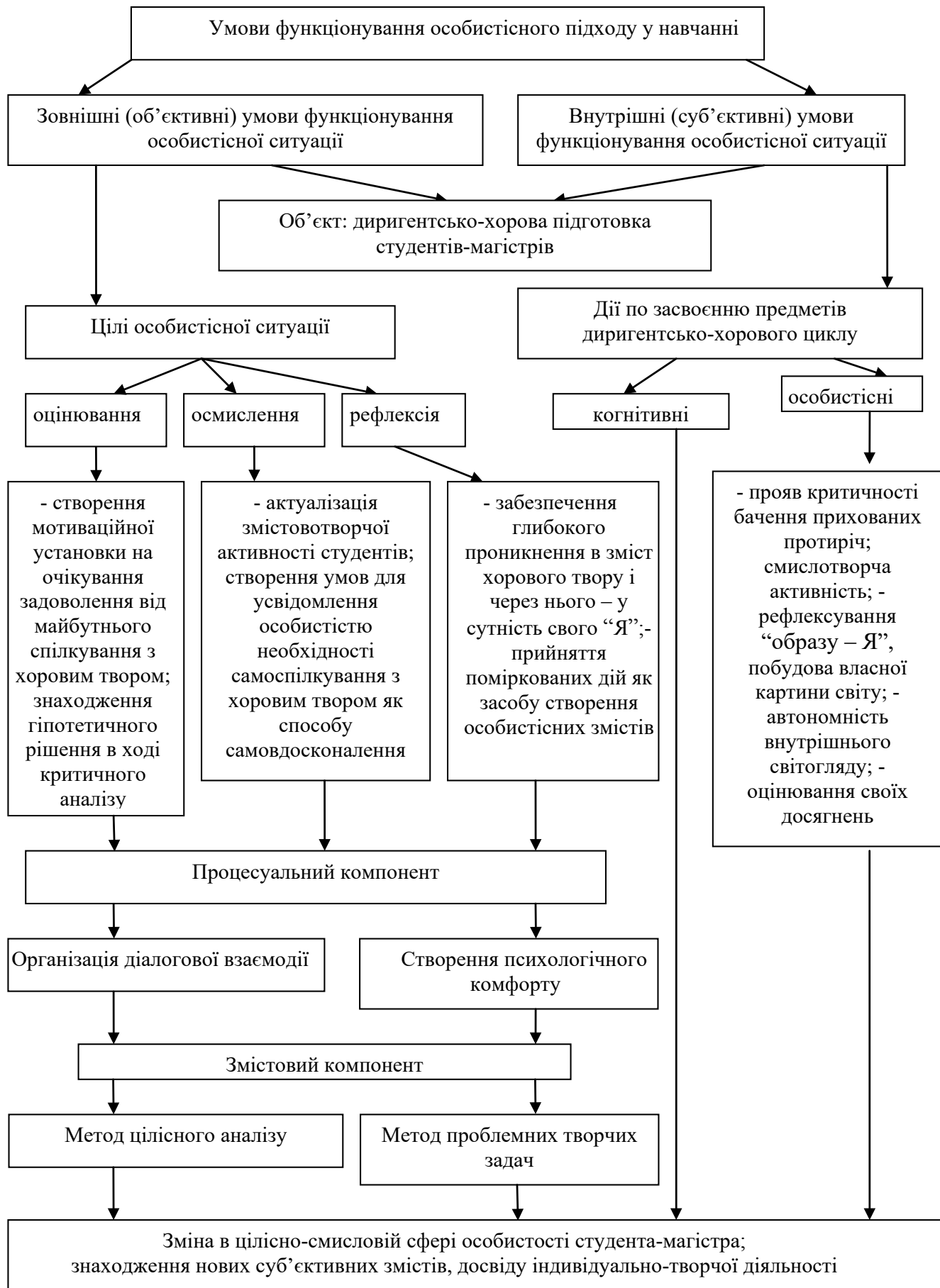

Рис. 1. Педагогічні умови вдосконалення диригентсько-хорової підготовки студентів-майстрів

Отримані та проаналізовані результати застосування вищевказаного підходу засвідчили, що переважна більшість студентів розуміє значущість диригентсько-хорової підготовки для їхнього професійного становлення та прагнуть удосконалити її.

Висновок. Виявлено суттєві зміни при застосуванні особистісного підходу, які вказують на демонстрацію творчої активності студентів. Це спостерігалось у прояві необхідних для подальшої педагогічної діяльності ознак: ініціативи, відповідальності, самостійності, цілеспрямованості, рефлексії. У студентів-магістрів помітно зросла самооцінка як майбутніх фахівців. Результатом якісного та кількісного аналізу окресленої проблеми став основний висновок – підвищився показник успішності з дисциплін диригентсько-хорового циклу.

Перспективи подальших розвідок. Означене питання є частиною розроблення проблеми вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя музики. У руслі педагогічного пошуку предметом наступного вивчення, на нашу думку, можуть виступати такі проблеми, як розроблення технологій формування особистісного ставлення до хорового репертуару в індивідуально-виконавських класах на різних етапах онтогенезу. Подальших наукових пошуків потребують питання, пов'язані зі всебічним вивченням особистісно орієнтованих технологій навчання з позицій аксіологічного підходу. Предметом дослідження можуть бути диференційовані методики відповідної підготовки студентів-магістрів із урахуванням їх цілеспрямованого функціонування в освітніх закладах різного соціально-культурного призначення, особливості зарубіжного досвіду профільного навчання у багаторівневій системі педагогічної освіти.

Цюряк І. А., Роговська Е. В. Личностный подход в дирижёрско-хоровой подготовке студентов-магистров.

А Рассматривается значимость личностного подхода профессиональной подготовки студентов-магистров. Автор раскрывает сущность понятий «личностный подход», «индивидуально-творческие задания», анализирует процесс подготовки на конечном этапе обучения. Рассмотрены пути совершенствования дирижёрско-хоровой подготовки, виды творческих заданий. Внимание сосредоточено на том, что при применении личностного подхода заметно повышается профессиональный уровень выпускников. Для создания индивидуально-творческих заданий проанализированы современные образцы исполнения хоровых произведений.

Ключевые слова: личностный подход; индивидуально-творческие задания; дирижёрско-хоровая подготовка; профессиональный уровень студентов-магистров; современные хоровые произведения

Tsiuriak Iryna, Rogovska Yelyzaveta. Personal Approach to Conducting and Choral Training of the Students of Master Degree.

S The paper discusses the significance of the personal approach to the professional training of students of master degree. Author reveals the essence of the concepts «personal approach», «individual creative tasks», analyzes the process of preparation at the final stage of education. Ways of improving the conductor-choral training, types of creative tasks are considered. Attention is focused on the fact that when applying the personal approach, the professional level of graduates significantly increases. In order to create individual and creative tasks, modern samples of choral compositions are analyzed.

Key words: personal approach; individual creative tasks; conducting and choral training; professional level of master students; modern choral works

Список використаних джерел

1. Горбатюк О. В. Особистісно орієнтований підхід до навчання у ВНЗ у сучасних умовах. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. 2014. Вип. 20. С. 252–253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprk_ped_2014_20_86.
2. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПП «Зволейко», 2007. 348 с.
3. Дорогань С. О. Українська література у формуванні світогляду майбутнього вчителя. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Київ: Центр духовної культури, 2004. № 39. С. 195–205.
4. Зязюн І. А. Сучасні дидактичні моделі і логіка учіння. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / ред. кол. І. А. Зязюн та ін. Київ-Вінниця, 2000. 363 с.
5. Ліхичка Л. М. Педагогічні умови формування готовності викладачів мистецьких дисциплін до здійснення інноваційної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 10(2). С. 92–97. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(2)_17).
6. Люлюк Л. Я., Люлюк О. В. Хормейстерська підготовка майбутніх вчителів музики у сучасній вищій школі / упор. О. Ростовський. Ніжин: НДПУ, 2004. 185 с. (Проблеми педагогіки музичного мистецтва: зб. наук.-метод. ст.).
7. Машкіна Л. А. Підготовка майбутнього педагога до реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 14. С. 315–318.
8. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: монографія / за заг. ред. І. А. Зязюна. Київ: Наукова думка, 2003. 262 с.
9. Федоришин В. І. Фахово-орієнтаційний напрям забезпечення свідомого ставлення майбутніх учителів музики до вибору стратегії практичної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 10(2). С. 174–180. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(2\)_30](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(2)_30).
10. Ярошевська Л. В. Особливості формування музичних здібностей у диригентсько-хоровій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки* / ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Вип. 155. Серія Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 150–155.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 01.11.2018